

Εικονική Πραγματικότητα και Πραγματική Φαντασία

Η φαντασία, μια έννοια τόσο οικεία, αλλά και ταυτόχρονα τόσο απροσδιόριστη, συντροφεύει τον άνθρωπο από την εμφάνισή του πάνω στη Γη. Όπως και ο Λόγος έτσι και η φαντασία είναι από τα στοιχεία που καθιστούν τον άνθρωπο μοναδικό και ανώτερο από όλα τα υπόλοιπα έμβια όντα. Χάρη στη σωστή χρήση της φαντασίας ο άνθρωπος επιβίωσε, διευκόλυνε τη ζωή του, ανακάλυψε, εφεύρε, δημιούργησε ότι φαντάστηκε. Αποτελεί ένα προσωπικό πεδίο δοκιμών για τις σκέψεις και τα σενάρια του είναι μας. Εκεί ζωντανεύουν τα όνειρα, μέχρι να γίνουν ή να μην γίνουν πραγματικότητα.

Πρόκειται για μια πτυχή της ανθρώπινης προσωπικότητας που εφόσον είναι ενεργή και αξιοποιείται κατάλληλα δύναται να οδηγήσει τον άνθρωπο πέρα από τους περιορισμούς της λογικής και του αγνώστου. Θα μπορούσαμε να φανταστούμε τη φαντασία, ως ένα αερόστατο που προσαρμόζει το ύψος του στον αέρα, ακολουθώντας το ανάγλυφο του εδάφους, χωρίς όμως να εμποδίζεται από αυτό. Όχι σαν ένα αεροπλάνο που η ταχύτητα σε φοβίζει, ούτε σαν ένα αυτοκίνητο που η διαδρομή σε κουράζει. Η κίνηση μέσω της φαντασίας είναι σε αρμονία με το περιβάλλον, ενώ οι αλλαγές πορείας αν και τολμηρές γίνονται με ομαλό τρόπο.

Αν σήμερα ζούμε και κινούμαστε σε δυσαρμονία και όλες οι αλλαγές που βιώνουμε πραγματοποιούνται απότομα ή και βίαια, μια από τις αιτίες με ιδιαίτερο βάρος είναι και η έλλειψη φαντασίας. Παρόλο που από τη νηπιακή ηλικία η φαντασία ευδοκιμεί στο ανθρώπινο είναι, εντούτοις είναι δυνατόν -αν δεν συντηρηθεί και καλλιεργηθεί- να φθίνει ή και να εξαφανισθεί. Η συντήρηση εξασφαλίζεται όταν την εξασκούμε, όταν φανταζόμαστε. Η καλλιέργειά της πραγματώνεται με την εκμάθηση της δημιουργικής χρήσης της, αλλά και τον εμπλουτισμό της με νέα στοιχεία και παραμέτρους που τη διεγείρουν και τη δραστηριοποιούν συνεχώς.

Η φαντασία όπως και η σκέψη τρέφεται για να παραμένει ζωντανή και δημιουργική. Η γνώση τρέφει τη σκέψη, αλλά η στερεή τροφή της φαντασίας είναι η φαντασία. Οι αρχαίοι Έλληνες με την φαντασία τους έπλασαν ένα ολόκληρο Πάνθεον, μια σειρά από μύθους, ηρωικά έπη, τραγωδίες, παραμύθια, τελετουργίες, κ.λπ. Τα δημιουργήματα της φαντασίας τους αποτελούσαν κομμάτι της καθημερινής τους ζωής και ως εκ τούτου διαμόρφωναν συνθήκες για περαιτέρω ανάπτυξή της. Η καλλιεργημένη φαντασία τους συνεισέφερε κι αυτή στη δημιουργία του αρχαιοελληνικού θαύματος που συνεχίζει να εμπνέει και να επηρεάζει όλους τους μετέπειτα πολιτισμούς μέχρι και σήμερα.

Ακόμη και στη σύγχρονη ιστορία η φαντασία έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο. Οι περισσότερες, αν όχι όλες, μεγάλες ανακαλύψεις και επιτεύγματα της ανθρωπότητας αποτέλεσαν κατά τα αρχικά τους στάδια τουλάχιστον, προϊόντα της φαντασίας των πρωτεργατών τους. Η επιστήμη και η τεχνολογία επωφελήθηκαν τα μέγιστα από τους ακολούθους τους που εκτός από γνώσεις και ευστροφία διέθεταν και πλούσια φαντασία. Αν και η συνεισφορά της σε κάθε βήμα προόδου είναι εμφανής, εντούτοις, οι ευεργετηθέντες -όπως συμβαίνει συνήθως- την εγκατέλειψαν και τη λησμονήσαν.

Το τελειωτικό χτύπημα στην υπόσταση της φαντασίας στον σύγχρονο άνθρωπο, δόθηκε από την έκρηξη των γνώσεων και την τεχνολογία. Συρρίκνωσαν και σφράγισαν τον προσωπικό χώρο νοητικών δοκιμών και τον αντικατέστησαν με έναν νέο χώρο, αυτόν της εικονικής πραγματικότητας. Ο νέος χώρος προσομοιάζει αυτόν της φαντασίας, αλλά δεν είναι. Η πεπερασμένη του έκταση και δυνατότητες περιορίζουν κατά πολύ τις προδιαγραφές των δοκιμών. Ενώ, η ενσωμάτωση στο εικονικό περιβάλλον προκατασκευασμένων προϊόντων φαντασίας, χειραγωγεί εμμέσως, τον χρήστη στην υιοθέτησή τους.

Οι περιορισμοί και η χειραγωγή εντός της εικονικής πραγματικότητας, βρίσκονται σε αυξητική τροχιά και αναμένεται να ισχυροποιηθούν περαιτέρω με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης. Αν μπορούμε ακόμη να φανταστούμε πραγματικά (όχι εικονικά), θα

ήταν δυνατόν να αντιληφθούμε το τι επίκειται και τους κινδύνους εθισμού και απώλειας της μοναδικότητας του ανθρώπου. Όταν όλοι θα οδηγηθούν να φαντάζονται ομοίως όμοια, τότε και η ζωή τους πλέον θα έχει μεταφερθεί από την αληθινή στην εικονική πραγματικότητα. Κι ενώ όλοι ή οι περισσότεροι τουλάχιστον, θα αφορίζαμε ως απαράδεκτη μια τέτοια κατάληξη, εντούτοις ίσως και να την επιζητούμε.

Η τάση του σύγχρονου ανθρώπου, προς την ευκολία, την απόλαυση, την απόκτηση γρήγορου πλούτου και προς άλλες τρυφιλές επιθυμίες, τον καθιστά ευάλωτο στο δέλεαρ της εικονικής πραγματικότητας. Του δίνει την ικανοποίηση να ζει έτσι όπως θα ήθελε, χωρίς να χρειάζεται να έρθει αντιμέτωπος με τις δυσκολίες της αληθινής ζωής. Κι όλα θα ήταν καλά αν η εικονική πραγματικότητα ήταν ικανή να εξαλείψει και την πραγματικότητα, με τον ίδιο τρόπο που εξαφανίζει τη φαντασία. Δυστυχώς, για τους θιασώτες και τους οπαδούς της εικονικής πραγματικότητας, **η αλήθεια (πραγματικότητα) είναι διαφορετική και σκληρή.** Όσο για τις επιπτώσεις της σ' αυτούς που την αγνοούν τις φανταστούμε, αν μπορούμε.

Η διπλή επίδραση της εικονικής πραγματικότητας εις βάρος της φαντασίας και της πραγματικότητας (αλήθειας) καταδεικνύει την αλληλοεξάρτησή τους. **Η φαντασία τροφοδοτείται από την αλήθεια** (αυτό που υπάρχει) για να δημιουργήσει αυτό που δεν υπάρχει. **Η αλήθεια με τη σειρά της, δέχεται το προϊόν της φαντασίας** για να αντιμετωπίσει, να αντικαταστήσει, να βελτιώσει, να διατηρήσει, κ.λπ., αυτό που υπάρχει. Για να είναι όμως, ουσιώδης **η προσφορά της φαντασίας χρειάζεται να έχει εμποτιστεί με το κάλλος και το αγαθό.** Να αναγνωρίζει την ωραιότητα και τη βαθύτερη αξία του αντικειμένου, καθώς και να στοχεύει πάντοτε στην εξυπηρέτηση ή την επίτευξη του αγαθού και μάλιστα του κοινού καλού.

Αν η φαντασία οικοδομείται πάνω στην αξιακή βάση της αλήθειας, του κάλλους και του αγαθού **και καλλιεργείται** επ' αυτής, τότε δύναται **αν αξιοποιηθεί σωστά**, να φέρει τα βέλτιστα αποτελέσματα. **Ποιος όμως είναι σε θέση να οικοδομήσει** τη φαντασία σε ένα τέτοιο θεμέλιο; **Ποιος είναι σε θέση να καλλιεργήσει** την φαντασία; **Πώς ο άνθρωπος θα μπορέσει να χρησιμοποιήσει σωστά** τη φαντασία του; **Κρίσιμα ερωτήματα** πλην όμως, όχι μοναδικά. Τα αυτά ερωτήματα απασχόλησαν και τους αρχαίους μας προγόνους, αλλά δεν έμεναν αναπάντητα καθώς **η εφαρμοσμένη παιδεία τους, έδινε τις απαντήσεις.** **Μια παιδεία που ενδιαφερόταν** όχι μόνο για την παροχή γνώσεων, αλλά και **για την δια βίου δόμηση της ανθρώπινης προσωπικότητας.**

Αυτή την παιδεία στην αυθεντική της μορφή και στην ολιστική της διάσταση χρειάζεται να φανταστούμε και σήμερα, όσο ακόμα μπορούμε. **Να την επαναφέρουμε από τη μη ύπαρξη στην ύπαρξη**, για να μπορέσουμε όλοι μας να φανταζόμαστε πραγματικά, ένα καλύτερο αύριο για τον κόσμο μας.

07 Ιουνίου 2024
Στέλιος Κάλφας